

816.

Na osnovu čl. 22 i 31 stav 1 Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata ("Službeni list CG", broj 51/08) Vlada Crne Gore na sjednici od 2. oktobra 2008. godine, donijela je

**ODLUKU
O PRISTUPANJU IZRADI DETALJNOG PROSTORNOG PLANA ZA PROSTOR
VIŠENAMJENSKIH AKUMULACIJA NA RIJECI MORACI**

Član 1

Pristupa se izradi Detaljnog prostornog plana za prostor višenamjenskih akumulacija na rijeci Morači (u daljem tekstu: DPP).

DPP predstavlja planski osnov za korišćenje potencijala, održivi razvoj, očuvanje, zaštitu i unaprjeđivanje područja iz stava 1 ovog člana.

Član 2

DPP se izrađuje za središnji tok rijeke Morače, na kojem je predviđena izgradnja četiri hidroelektrane (Andrijevo, Raslovići, Milunovići i Zlatica), višenamjenske akumulacije uključujući i prostor oko akumulacija, neophodan za realizaciju i druge infrastrukture (putne, elektro, vodovodne, kanalizacione). Akumulacije se pružaju na toku od Zlatice (oko 1,5 km uzvodno od mosta na Smokovcu) do mosta Grlo (oko 2,5 km uzvodno od manastira Morača).

Orijentacioni obuhvat DPP-a je dat u grafičkom prilogu, koji je odštampan uz ovu odluku i čini njen sastavni dio. Detaljno područje obuhvata plana i zaštitnih zona, tj. granice zahvata DPP-a, utvrdiće se DPP-om.

Član 3

Za DPP radiće se strateška procjena uticaja na životnu sredinu u skladu sa Zakonom o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu ("Službeni list RCG", broj 80/05).

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu se radi istovremeno sa izradom DPP-a, a izrada Izvještaja o strateškoj procjeni izvršiće se istovremeno sa izradom DPP-a.

Član 4

Zabranjuje se građenje na prostoru za koji se izrađuje DPP.

Zabrana gradnje primjenjivaće se do donošenja planskog dokumenta iz stava 1 ovog člana, a najduže u trajanju od jedne godine.

Član 5

Sredstva potrebna za izradu DPP-a, obezbijediće se iz Budžeta Crne Gore, sa pozicije Ministarstva za ekonomski razvoj.

Član 6

Rok za izradu DPP-a je pet mjeseci, od dana zaključivanja ugovora sa obrađivačem plana.

Član 7

DPP donosi se za period do 2020. godine.

Član 8

Nosilac pripremnih poslova na izradi i donošenju DPP-a je ministarstvo nadležno za planiranje i uređenje prostora (u daljem tekstu: Ministarstvo za ekonomski razvoj).

Član 9

Ministarstvo za ekonomski razvoj će, po potrebi obavještavati Vladu Crne Gore o toku izrade DPP-a.

Član 10

DPP izrađuje se na osnovu Programskog zadatka koji je odštampan uz ovu odluku i čini njen sastavni dio.

Član 11

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

Broj: 03-9844

Podgorica, 2. oktobra 2008. godine

Vlada Crne Gore
Predsjednik,
Milo Đukanović, s.r.

PROGRAMSKI ZADATAK za izradu Detaljnog prostornog plana za prostor višenamjenskih akumulacija na rijeci Morači

UVOD

Za planirani razvoj energetike Crne Gore, uz orijentaciju na potpunije korišćenje sopstvenih vodnih potencijala i izgradnju hidroelektrana na Morači i Komarnici, područje srednjeg toka rijeke Morače predstavlja značajan prirodni resurs. Prostornim planom Crne Gore i Strategijom razvoja energetike Crne Gore na ovom području je planirana izgradnja niza od četiri hidroelektrane: HE Andrijevo, HE Raslovići, HE Milunovići i HE Zlatica, čime bi se omogućila srednja godišnja proizvodnja od cca 690 GNJh električne energije.

Sliv rijeke Morače je poznat kao veliki hidroenergetski potencijal, tj. zona potencijalno privlačna i ekonomična za hidroenergetsko korišćenje po svim parametrima (padavine, oticaji, padovi, konfiguracija i sastav terena, naseljenosti, izgrađena infrastruktura i sl.). Međutim, pored svih predušlova i u više navrata vršenih analiza i razrađenih tehničkih rješenja, u ovom slivu do danas nije iskorišćeno ništa od raspoloživog hidroenergetskog potencijala.

Pored niza izvršenih istraživanja i izrade projektne dokumentacije vezane za ove hidroelektrane, a prema obavezi Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata, kao uslov za realizaciju ovakvih objekata obavezno prethodi izrada Detaljnog prostornog plana, kao osnovnog dokumenta regulacije odnosa u prostoru.

Stoga se kao bitan element uređenja prostora nameće planiranje i izgradnja novih akumulacija saglasno potrebama razvoja naselja, infrastrukture, turizma, rekreacije i dr. U području novih akumulacija treba razvijati naselja /postojeća ili nova/, infrastrukturu i dr. koja će služiti za izgradnju planiranih objekata, kao i za buduće korišćenje ovih objekata, ali i za društveno-ekonomski razvoj užeg i šireg područja kao i uređenje prostora.

Takođe je evidentno da realizacija hidroelektrana predstavlja velike zahvate u prostoru sa značajnim uticajima kako na promjenu prirodne sredine, tako i na život i razvoj područja. U cilju sagledavanja ukupne problematike uticaja izgradnje hidroelektrana, neophodno je izvršiti i odgovarajuće analize plana kroz koje će se dati odgovori za rješavanje problematike iz oblasti ekonomije, ekologije, sociologije i prostornog razvoja područja obuhvaćenog planiranom izgradnjom.

Prema Zakonu o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, ovaj Detaljni prostorni plan treba da bude praćen izradom Izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu. Pošto je država Crna Gora trenutno u postupku potpisivanja protokola Espoo konvencije, sa čime se složila 23. oktobra 2006, a Albanija je protokol već potpisala, prekogranični uticaj zahvata hidroelektrana na Morači na Skadarsko jezero posebni je predmet proučavanja u Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu.

Glavna svrha Detaljnog prostornog plana za prostor višenamjenskih akumulacija na rijeci Morači je da se obezbijedi jasna vizija za budući karakter ovog prostora, kao područja od posebnog značaja za izgradnju infrastrukturnih objekata neophodnih za dalji razvoj lokalnih zajednica, kao i cjelokupne Crne Gore.

Plan će se iskoristiti za privlačenje investicija od strane međunarodnih finansijera i promotera u okviru strukturnog i kontrolisanog planskog okvira.

Ovaj Programski zadatak je sastavni dio Odluke o izradi Detaljnog prostornog plana za prostor višenamjenskih akumulacija na rijeci Morači.

I PRAVNI OSNOV I OBAVEZE IZ ZAKONA I DRUGIH PROPISA

Pravni osnov za izradu i donošenje Detaljnog prostornog plana za prostor višenamjenskih akumulacija na rijeci Morači (u daljem tekstu: DPP) čini Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata ("Službeni list CG", broj 51/08) i Odluka o donošenju Prostornog plana Crne Gore ("Službeni list CG", broj 24/08).

U izradi DPP-a naročito treba poštovati odredbe čl. 5, 6, 7, 11, 12, 22 i 50 Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata, koje se odnose na načela planiranja prostora, na učešće javnosti, na objekte od opšteg interesa, usklađenost planskih dokumenata, na usklađenost ovog plana sa posebnim propisima, na sadržaj detaljnog prostornog plana, na razmjere grafičkih priloga i sl.

Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata (član 22) je utvrđeno da se detaljni prostorni plan donosi za područja na kojima treba da se izgrađuju objekti i izvode drugi radovi na uređenju prostora koji su od interesa za Crnu Goru ili su od regionalnog značaja.

Pored Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata, za izradu DPP potrebno je pridržavati se i sljedeće regulative:

a. Međunarodni sporazumi i konvencije

- Ramsar Konvencija o močvarama od međunarodne važnosti, naročito onima koje su staništa pernate divljači,
- Konvencija UN (Rio) o biološkom diverzitetu,
- Okvirna konvencija UN o klimatskim promjenama,
- Konvencija o vrstama koje migriraju,
- Pariška konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine,
- Evropska konvencija o zaštiti arheološkog nasleđa,
- Konvencija za zaštitu arhitektonskog nasleđa Evrope,
- Aarhus konvencija o pristupu informacijama, učešću javnosti u donošenju odluka i pristup pravosuđu u oblasti životne sredine,
- Espoo konvencija o prekograničnom uticaju,
- Konvencija Savjeta Evrope o vrijednosti kulturnog nasljeđa za društvo,
- Sporazum o formiranju energetske zajednice,
- Relevantna regulativa EU.

b. Crnogorsko zakonodavstvo

Zaštita prirode

- Zakon o životnoj sredini ("Službeni list CG", broj 48/08),
- Zakon o zaštiti prirode ("Službeni list CG", broj 51/08),
- Rješenje o stavljanju pod zaštitu rijetkih, endemičnih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta ("Službeni list RCG", broj 30/68),
- Zakon o nacionalnim parkovima ("Službeni list RCG", broj 47/91)
- Zakon o šumama ("Službeni list RCG", broj 55/00),
- Zakon o divljači i lovstvu ("Službeni list CG", broj 52/08),
- Zakon o slatkovodnom ribarstvu ("Službeni list CG", broj 1/07),
- Uredba o visini naknada, načina obračuna i plaćanja naknada zbog zagađivanja životne sredine ("Službeni list RCG", br. 26/97 i 9/00 i "Službeni list CG", broj 33/08).

Procjena uticaja na životnu sredinu

- Zakon o procjeni uticaja na životnu sredinu ("Službeni list RCG", broj 80/05),
- Pravilnik o sadržini elaborata o procjeni uticaja na životnu sredinu ("Službeni list CG", broj 14/07),
- Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu ("Službeni list RCG", broj 80/05).

Zaštita kulturne baštine

- Zakon o zaštiti spomenika kulture ("Službeni list RCG", broj 47/91).

Zagađenje vazduha

- Zakon o kvalitetu vazduha ("Službeni list RCG", broj 48/07).

Buka

- Zakon o zaštiti od buke u životnoj sredini ("Službeni list RCG", broj 45/06).

Vode

- Zakon o vodama ("Službeni list RCG", broj 27/07),
- Uredba o klasifikaciji i kategorizaciji površinskih i podzemnih voda ("Službeni list CG", broj 2/07).

Otpad

- Zakon o upravljanju otpadom ("Službeni list RCG", broj 80/05),
- Pravilnik o kriterijumima za izbor lokacije i načinu i postupku odlaganja otpadnih materija ("Službeni list RCG", broj 56/00).

Zemljište

- Zakon o geološkim istraživanjima ("Službeni list RCG", br. 28/93, 42/94 i 26/07),
- Zakon o poljoprivrednom zemljištu ("Službeni list RCG", br. 15/92 i 59/92),
- Zakon o rudarstvu ("Službeni list RCG", broj 28/93),
- Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata ("Službeni list CG", broj 51/08).

Energetika

- Zakon o energetici ("Službeni list RCG", broj 39/03).

Putna infrastruktura

- Zakon o putevima ("Službeni list RCG", broj 42/04).

Turizam

- Zakon o turizmu ("Službeni list RCG", br. 32/02, 38/03 i 31/05),
- Pravilnik o klasifikaciji, minimalnim uslovima i kategorizaciji ugostiteljskih objekata ("Službeni list RCG", broj 33/07).

Ostala relevantna dokumentacija

- Strategija razvoja energetike Crne Gore do 2025. godine (2007. godina),
- Vodoprivredna osnova RCG (2001. godine).

II CILJ IZRADE PLANA

Cilj izrade Detaljnog prostornog plana za prostor višenamjenskih akumulacija na rijeci Morači je da se stvore uslovi za izgradnju višenamjenskih akumulacija kroz izradu relevantne studijske, analitičke i planske dokumentacije, kojom će se integralno sagledati i analizirati svi elementi namjene i organizacije korišćenja prostora, a u cilju zaštite i podsticanja daljeg ukupnog razvoja ovog područja. Isto tako kroz plan treba utvrditi optimalan razmještaj aktivnosti, fizičkih struktura i stanovništva na području uticaja budućih višenamjenskih hidroakumulacija, uz uvažavanje ekonomskih, tehničko-tehnoloških, prostorno-funkcionalnih kriterijuma i principa održivog razvoja.

Plan treba da sadrži detaljne razrade za pojedine zone i lokalitete (4 višenamjenske akumulacije na rijeci Morači), čime se obezbjeđuju predušlovi za realizaciju investicionih projekata i uređenje prostora na lokacijama koje zahtijevaju trajne promjene u prostoru.

Prepoznate su dvije grupe ciljeva:

a. Dugoročni

- Uspostavljanje osnove za uređenje prostora duž rijeke Morače za višenamjensko korišćenje prirodnih resursa, kao što je proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora, formiranje zaliha vode, turističko i rekreaciono uređenje, ribarstvo i tome slično;
- Proizvodnja čiste energije čime se doprinosi globalnoj borbi protiv klimatskih promjena i smanjenju zagađenja planete;
- Obezbeđivanje dovoljnih (traženih) kapaciteta za snabdijevanje električnom energijom potrošača u Crnoj Gori, a u perspektivi i šire;
- Upotreba domaćih izvora energije i smanjivanje stepena zavisnosti od uvoza električne energije, sa omogućivanjem razvoja upotrebe ostalih obnovljivih izvora energije;
- Rezervacija i valorizacija prostora i stavljanje u funkciju turizma, usluga, stanovanja i dr.;
- Stvaranje mogućnosti za plasman inostranog/domaćeg kapitala.

b. Kratkoročni

- Angažovanje lokalnih kapaciteta na pripremi plana, projektovanju, izgradnji i eksploataciji objekata;
- Uređenje prostora u blizini Podgorice, za potrebe turizma i rekreacije, ribolova, kao i dislociranog urbanističkog razvoja;
- Stvaranje zaliha vode za piće i navodnjavanje nizvodnih područja u kontekstu negativnih globalnih klimatskih promjena;
- Usklađivanje postojećih i planiranih namjena površina i infrastrukturnih sistema u neposrednom kontaktu;
- Proizvodnja električne energije na održiv način;
- Povećanje stabilnosti i raspoloživosti elektroenergetskog sistema;
- Pokretanje razvoja u mnogim djelatnostima: saobraćaju, industriji, turizmu, trgovini itd., kao i povećanje kvaliteta života.

III OBUHVAT PLANA

Rijeka Morača, koja je pritoka Skadarskog jezera, formira se u prostoru Gornje Morače, ispod Rzačke koše. Dužina njenog toka je 113,4 km, a površina sliva Morače do H.S. (hidrološka stanica) Podgorica je 2628 km². Nalazi se u središnjem dijelu Crne Gore. Njen tok možemo podijeliti na tri dijela: gornji (od izvora do Manstira Morača), srednji (od Manastira Morača do Zlatice) i donji tok (od Zlatice do uliva u Skadarsko jezero). U gornjem toku teče u pravcu sjever - jugoistok, dok u srednjem i donjem toku teče u pravcu sjever - jug.

U gornjem i srednjem dijelu, tok je duboko usječen između okolnih planinskih masiva i njena dolina uzvodno od Zlatice ima izgled pravog kanjona. Najizraženiji kanjonski dio je u srednišnjem toku na mjestu zvanom Platije, gdje su riječne padine vertikalne i širine oko 200 m.

Donji dio sliva, nizvodno od Zlatice i uliva rijeke Zete pa do ušća u Skadarsko jezero, je bitno drugačijeg sklopa sa znatno većim proticajima (doprinos Zete) i potpunom ravničarskom hidrografijom (oblik doline, padovi, geologija). Korito rijeke Morače je na tom dijelu usječen u fluvijalno-glacijalni materijal Zetske ravnice.

Glavni vodotok Morača u gornjem i središnjem dijelu, prima više manjih pritoka. Glavne su: Javorski potok, Koštanica, Sjevernica i Mala rijeka - sa lijeve strane, odnosno Požanjski potok, Ibristića, Mrtvića i Melještak sa desne strane. Svi ovi vodotoci su relativno bogati vodom, sa neujednačenim režimima oticaja, strmim padovima i dolinama koje su najčešće kanjonskog profila.

Srednji proticaj Morače do sastava sa Zetom je 61 m³/s, što znači da su prosječni oticaji sa ovog sliva visoki - iznad 70 lit/s/km².

DPP-a se radi za središnji tok rijeke Morače, na kojem je predviđena izgradnja četiri hidroelektrane (Andrijevo, Raslovići, Milunovići i Zlatica), višenamjenske akumulacije uključujući i prostor oko akumulacija, neophodan za realizaciju i druge infrastrukture (putne, elektro, vodovodne, kanalizacione). Akumulacije se pružaju na toku od Zlatice (oko 1,5 km uzvodno od mosta na Smokovcu) do mosta Grlo (oko 2,5 km uzvodno od manastira Morača).

Orijentacioni obuhvat DPP-a je dat u grafičkom prilogu. Tokom izrade DPP-a utvrdiće se detaljno područje obuhvata plana i zaštitnih zona, tj. granice zahvata DPP-a.

HE Andrijevo

Akumulacija HE Andrijevo proteže se u kanjonskom dijelu srednje Morače, između kanjona Platije (profil brane) do iznad manastira Morače. Brana je locirana na 62+700 km toka rijeke Morače (računajući od njenog ušća u Skadarsko jezero), ili oko 32 km od Podgorice. Geografske koordinate mjesta brane su: 42° 40' 30" N i 19° 22' 20" E. Akumulacija se pruža u pravcu sjever-jug i ima dužinu od 14,5 km. Početna zona akumulacije (od brane), na dužini oko 2 km, se nalazi u uskoj kanjonskoj dolini širine 200 - 500 m, sa skoro vertikalnim stranama. Kanjon je usječen u planinski masiv Platija čiji se vrhovi izdižu do visine od 1042 mnm. Dalje prema sjeveru, rijeka Morača prima pritoke Sjevernicu, Melještak i Mrtvicu i u toj središnjoj zoni akumulacije, kanjonska dolina se širi i kreće od 500 do 2000 m i ima nešto blaže padine. Potom, riječna dolina sve do Manastira Morača i uzvodno od njega ponovo prelazi u uski kanjon strmih strana širine oko 200 m.

Akumulacija i ostali objekti HE Andrijevo se nalaze na teritoriji opštine Kolašin. Akumulacija se formira do kote 285,00 mnm izgradnjom brane visine 150 m i ima korisnu zapreminu od 249 mil m³. Ukupno plavljena površina iznosi 890 ha. Od ove površine obrađuje se oko 140 ha, pod pašnjacima je 250 ha, a ostalo su slaba šuma i neplodno zemljište.

Seoska naselja su razbijenog tipa. U vrijeme izrade tehničke dokumentacije (1987. godine) na području plavljenja je bilo 90 domaćinstava sa 310 stanovnika. Na ovom području nema industrijskih kapaciteta.

Dolinom Morače prolazi magistralni put Podgorica-Beograd, kojeg treba izmjestiti na potezu od brane do manastira Morače na dužini oko 14,5 km.

HE Raslovići

Akumulacija HE Raslovići je druga u nizu akumulacija HE na Morači. Nalazi se između sela Raslovići (gdje je profil brane) i brane Andrijevo. Brana je locirana na 54+800 km toka rijeke Morače (računajući od njenog ušća u Skadarsko jezero), ili oko 24 km od Podgorice. Geografske koordinate mjesta brane su: 42° 37' 05" N i 19° 22' 25" E. Akumulacija se pruža u pravcu sjever-jug i ima dužinu od 8 km. Njena širina je približno jednaka čitavom dužinom, kreće se od 200 - 300 m.

Akumulacija se nalazi u kanjonskom dijelu sa dosta strmim stranama, ali ne tako kao početna dionica kanjona HE Andrijevo.

Akumulacija i ostali objekti HE Raslovići se nalaze na teritoriji opština Kolašin i Podgorica. Akumulacija se formira do kote 155,00 mnm izgradnjom brane visine 59 m i ima korisnu zapreminu od 7,8 mil m³. Ukupno plavljena površina iznosi 63 ha. Od ove površine obrađuje se oko 2 ha, pod pašnjacima je 31 ha, a ostalo su (30 ha) slaba šuma i neplodno zemljište.

U zoni akumulacije nema naselja, niti je potrebno iseljavanje stanovništva. Nema ni industrijskih kapaciteta.

U zoni brane, postojeći magistralni put Podgorica - Beograd treba izmjestiti na dužini oko 1 km.

HE Milunovići

Akumulacija HE Milunovići je treća u nizu akumulacija HE na Morači. Nalazi se između sela Raslovići (gdje je profil brane HE Raslovići) i sela Milunovići (profil brane HE Milunovići). Brana je locirana na 47+000 km toka rijeke Morače (računajući od njenog ušća u Skadarsko jezero), ili oko 16 km od Podgorice. Geografske koordinate mjesta brane su: 42° 33' 50" N i 19° 20' 35" E. Akumulacija se pruža u pravcu sjever-jug i ima dužinu od 8 km. Njena širina je približno jednaka čitavom dužinom, kreće se oko 200 m.

Akumulacija se nalazi u kanjonskom dijelu usječenom u šljunkovitu terasu koja se pruža duž srednjeg toka Morače.

Akumulacija i ostali objekti HE Milunovići se nalaze na teritoriji opštine Podgorica. Akumulacija se formira do kote 119,00 mnm izgradnjom brane visine 61,8 m i ima korisnu zapreminu od 6,8 mil m³. Ukupno plavljena površina iznosi 141 ha. Od ove površine obrađuje se oko 32 ha, pod pašnjacima je 11 ha, a ostalo su slaba šuma i neplodno zemljište.

U vrijeme izrade tehničke dokumentacije (1987. godine) na području plavljenja je bilo 20 domaćinstava sa 45 stanovnika. Na ovom području nema industrijskih kapaciteta.

HE Zlatica

Akumulacija HE Zlatica je četvrta u nizu akumulacija hidroelektrana na Morači i predstavlja kompenzacioni bazen uzvodnih hidroelektrana. Nalazi se između sela Milunovići (gdje je profil brane HE Milunovići) i mjesta Zlatica nizvodno od Bioča (profil brane). Brana je locirana na 36+200 km toka rijeke Morače (računajući od njenog ušća u Skadarsko jezero), ili oko 8 km od Podgorice. Geografske koordinate mjesta brane su: 42° 30' 20" N i 19° 20' 10" E. Akumulacija se pruža u pravcu sjever-jug i ima dužinu od oko 11 km. Njena širina je približno jednaka čitavom dužinom, kreće se oko 200 m. Dijelom se pruža uz dolinu Male Rijeke koja se uliva u Moraču uzvodno od Bioča.

Akumulacija se nalazi u kanjonskom dijelu koji je usječen u šljunkovitu terasu doline Morače. Akumulacija i ostali objekti HE Zlatica se nalazi na teritoriji opštine Podgorica. Akumulacija se formira do kote 81,00 mnm izgradnjom brane visine 62,5 m i ima korisnu zapreminu od 13 mil m³.

U zoni akumulacije i njenom priobalju u poslednjih nekoliko godina izražena je urbanizacija.

U zoni brane, postojeći magistralni put Podgorica - Beograd treba izmjestiti na dužini oko 3,5 km.

IV POLAZNA OPREDJELJENJA

Referentni osnov za definisanje polaznih opredjeljenja za izradu DPP je sadržan, prije svega u Prostorom planu Crne Gore do 2020. godine, Strategiji razvoja energetike Crne Gore do 2025. godine, Nacionalnoj strategiji održivog razvoja (NSOR), Master planu razvoja turizma u sjevernom dijelu CG, kao i u deklarisanju politici razvoja na državnom nivou. Naprijed navedeno predstavlja osnov sa kojim treba da bude usklađen predmetni Plan.

Osnovno opredjeljenje Strategije razvoja energetike do 2025. godine, jeste "radikalno povećanje stepena energetske efikasnosti, gradnja novih objekata i smanjenje deficita električne energije", što će značajno doprinijeti energetske nezavisnosti Crne Gore.

Predviđa se da će 2025. godine proizvodnja električne energije u domaćim izvorima biti jednaka potrošnji.

Crna Gora u ovom trenutku za uvoz struje troši preko 130 miliona eura godišnje, tako da se sve do ulaska u pogon TE Pljevlja 2 i hidroelektrana na Morači, elektroenergetski sistem Crne Gore nalazi u ozbiljnim problemima pokrivanja elektroenergetskog bilansa. Situacija se može pogoršati eventualnim zakašnjenjem stavljanja tih jedinica u pogon.

Proizvodnja električne energije koristeći hidropotencijal vodotoka je "najčistija" forma energije koja je od posebnog značaja imajući u vidu usvojenu strategiju razvoja Crne Gore kao ekološke države. Najvažniji objekti za hidroenergetsko korišćenje vodotoka su akumulacije, bez čije izgradnje nije moguće koristiti hidropotencijal u značajnijoj mjeri. Izgradnja odgovarajućih akumulacija kojima se mogu izjednačiti nejednakosti u vodenim tokovima, je zajednički interes, kako kompanija koje vrše snabdijevanje električnom energijom, tako i onih koje vrše vodosnabdijevanje u sklopu integralnog sistema vodosnabdijevanja Crne Gore. Međutim, akumulacije stvaraju i pozitivne i negativne uticaje na životnu sredinu. Prije početka izgradnje, relevantnim tijelima je potrebno dostaviti detaljne studije geomorfološke i hidrotehničke adekvatnosti predviđene lokacije, zbog procjene uticaja na životnu okolinu u okruženju lokacije, kao i u širem području procjene seizmičkih rizika i potencijalnih uticaja i procjene socijalnog uticaja.

Principi navedeni u NSOR predstavljaju prizmu kroz koju su sagledani postojeći problemi i izazovi za održivi razvoj Crne Gore, odnosno okvir u kome su definisani ciljevi, zadaci i mjere za sprovođenje politika održivog razvoja. Oni, takođe, predstavljaju smjernice koje će voditi ukupan proces izrade DPP-a.

Biogeografsko-ekološkom analizom prostora Crne Gore, prema Prostornom planu Crne Gore (PP CG), prepoznaje se deset predionih (pejzažnih) tipova i to: eumediteranski, niži submediteranski, mediteransko-flišni, ravničarsko-močvarni, viši submediteranski, brdsko-silikatni, mezofilni, planinski, visokoplaninski i antropogeni pejzažni tip. Definisanje pejzažnih (predionih) jedinica uzima u obzir kako prirodne karakteristike prostora, tako i efekte čovjekovog prisustva u njemu. U Crnoj Gori prepoznaju se 21 osnovne predione (pejzažne) jedinice, a jedna od njih je i Kanjonska dolina Morače.

Opšti model izrade Plana predjela u okviru DPP-a obuhvata:

- Izdvajanje predionih cjelina ili jedinica. Karakteristike cjeline predjela proizilaze iz: slike predjela, strukture predjela, istorije razvoja predjela i društvene i privredne strukture.

- Inventarisanje i procjena strukture predjela (analiza pogodnosti) i to: inventarisanje i procjena djelova predjela ili predionih elemenata vrijednih sa stanovišta ekologije ili sa stanovišta slike predjela, vrijedni sa stanovišta rekreacije i turizma, kulturno istorijski vrijedni djelovi predjela kao i forme korišćenja predjela; inventarisanje i procjena prirodnih resursa sa stanovišta prioriternih površina za poljoprivredu i sumarstvo; procjena pogodnosti predjela za druge zahtjeve za korišćenjem zemljišta.

- Procjena postojećih i planiranih korišćenja ili djelatnosti kroz njihove ekološke i vizuelne uticaje (analiza uticaja): utvrđivanje vrste i intenziteta uticaja na sliku i funkcionisanje predjela; prikaz i vrednovanje konflikata između različitih korišćenja i zone konflikata; utvrđivanje rizika opterećivanja planiranog predjela ili djelova predjela;

- Set mjera za minimiziranje konflikata u korišćenju prostora sa stanovišta ekologije i uređivanja predjela;

- Vrednovanje alternativa;

- Rješenja plana predjela za: prioritete sa stanovišta regulacije i uspostavljanja ekološke ravnoteže; zaštitu prirode; korišćenje za rekreaciju i turizam; korišćenje prostora hidroakumulacija i drugih zahtjeva za korišćenjem prostora.

V METODOLOŠKI PRISTUP I SADRŽAJ PLANA

Detaljni prostorni plan za prostor višenamjenskih akumulacija na rijeci Morači razrađivaće se na dva nivoa razrade koji se posebno iskazuju kroz:

- Osnovni planski dokument za prostor višenamjenskih akumulacija na rijeci Morači,
- Detaljne razrade za lokalitete u zahvatu DPP-a.

OSNOVNI PLANSKI DOKUMENT ZA PROSTOR VIŠENAMJENSKIH AKUMULACIJA NA RIJECI MORACI

Način izrade Osnovnog planskog dokumenta

U odnosu na predmetni Plan, PP CG do 2020. godine čini planski dokument višeg reda sa kojim DPP za prostor višenamjenskih akumulacija na rijeci Morači treba biti usklađen. Ovo obavezuje na poštovanje osnovnih opredjeljenja PP CG-a uz mogućnost njihove dalje razrade kroz analitičke i sintezne faze izrade Plana.

Iskazana osnovna opredjeljenja kao i utvrđene politike u referentnim dokumentima, a prije svega Strategija razvoja energetike do 2025. godine, su osnov za definisanje ciljeva razvoja, organizacije i uređenja predmetnog prostora.

Za definisanje planskih opredjeljenja, pored obaveze iz navedenih dokumenata, potrebno je, na adekvatnom nivou, izvršiti analizu i ocjenu postojećeg stanja i iz nje rekognoscirati potencijale, ograničenja, postojeće i moguće konflikte u prostoru.

Analiza postojeće dokumentacije (Prostorni planovi opština - PPO, čije djelove obuhvata Plan) i do sada rađenih planova i projekata treba da doprinese pouzdanijem sagledavanju karakteristika i razvojnih mogućnosti ovog područja.

U analitičkoj fazi izrade Plana potrebno je provjeriti i ocijeniti zahtjeve korisnika, potencijalnih investitora i stanovništva na području Plana i okoline. U ovoj fazi plana potrebno je pribaviti smjernice od Ministarstava nadležnih za poslove energetike, vodoprivrede, saobraćaja, zaštite životne sredine i Sekretarijata za razvoj.

Planska rješenja treba da budu vođena jasnom vizijom budućeg stanja u prostoru koje će uvažavati principe održivog razvoja i obezbijediti racionalnu organizaciju i uređenje prostora.

Planska organizacija prostora kao i smjernice za izgradnju brana i drugih vrsta građevinskih objekata treba da predvidi rješenja koja će na posebno atraktivan način biti uklopljena u postojeći i novoorganizovani prostor i predstavljati posebnu atrakciju koja će biti jedinstvena i oslikavati ekološki karakter Crne Gore i kao takva postati mjesto okupljanja i boravka.

Planom treba obezbijediti funkcionalno objedinjavanje predmetnog prostora sa širim prostorom, i naročito neposrednim okruženjem, poštujući komplementarni razvoj. Ovo podrazumijeva da se pouzdano sagledaju sadržaji kontaktnih zona (postojeći i planirani) i opredijeli najefikasniji način funkcionalne integracije prostora.

Sadržaj Osnovnog planskog dokumenta

Sadržaj DPP-a je definisan Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata, a neposredno njegovim članom 22.

U pripremi sadržaja poseban značaj treba da se da izvodu iz PP CG i položaju i pravcima razvoja u odnosu na okruženje.

Osnovni dokument se radi u grafičkoj (R= 1: 25 000; 1:10 000 ili 1: 5 000) i tekstualnoj formi u fazama nacрта i konačnog prijedloga.

Tekstualni dio sadrži:

A) Analiza i ocjena postojeće dokumentacije i postojećeg stanja

- Opis zahvata i položaj;
- Smjernice iz planova višeg reda (PP CG);
- Analiza planske dokumentacije relevantne za prostor zahvata DPP-a (DPP autoput Bar-Boljare, Prostorni planovi opština);
- Dosadašnje koncepcije (planovi i projekti) i stepen realizacije;
- Postojeća namjena prostora i režim korišćenja;
- Postojeća organizacija prostora;
- Odnos prema okruženju;
- Prirodne karakteristike (reljef - morfologija, ekspozicije i nagibi; hidrografija; pedologija, mineralne sirovine; vegetacija - šume; klimatske karakteristike...);
- Izdvajanje predionih cjelina ili jedinica (karakter predjela po tipovima);
- Procjena strukture predjela (analiza pogodnosti);
- Stvoreni uslovi (stanovništvo i naselja; raspored privrednih i društvenih djelatnosti; infrastruktorna opremljenost - saobraćajna, hidrotehnička i energetska infrastruktura; komunalni servisi...);
- Ekonomsko - demografska analiza;
- Potencijali, ograničenja i konflikti u prostoru.

B) Planski dio (koncepti)

- Granice zahvata DPP-a;
- Koncept organizacije, uređenja, izgradnje i korišćenja prostora;
- Smjernice urbanističkog i arhitektonskog oblikovanja prostora;
- Zaštitne zone;
- Koncepcija infrastrukturnih sistema i način njihovog povezivanja sa infrastrukturnim sistemima u okruženju;
- Uslovi, faze i dinamika realizacije infrastrukturnih mreža i objekata;
- Koncepcija izgradnje objekata za proizvodnju, prenos i distribuciju energije u skladu sa principima energetske efikasnosti i uz podsticanje učešća obnovljivih izvora energije;
- Režim zaštite kulturne i prirodne baštine;
- Mjere za zaštitu pejzažnih vrijednosti;
- Mjere za zaštitu životne sredine;
- Mjere za zaštitu spomenika kulture;
- Osnove zaštite od prirodnih i tehničko-tehnoloških nesreća;
- Smjernice i mjere za realizaciju plana;
- Područja, zone, lokacije i objekti od opšteg interesa;
- Ekonomsko-tržišna projekcija;

- Način, faze i dinamika realizacije plana(u okviru ovog dijela posebno obratiti fazu pripremnih radova, tj. lokacije za objekte i prostore koji će se privremeno koristiti u toku izgradnje trajnih objekata. Takođe predložiti dinamiku privođenja ovih lokacija trajnoj namjeni te odrediti trajnu namjenu);
- Smjernice za minimiziranje konflikata u korišćenju prostora sa stanovišta uređivanja predjela i zaštite životne sredine.

C) Strateška procjena uticaja na životnu sredinu i Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu

Prema Zakonu o strateškoj procjeni uticaja, Strateška procjena treba da bude pripremljena paralelno sa pripremom i izradom DPP-a. To podrazumijeva inkorporiranje rješenja iz Strateške procjene uticaja u Detaljni prostorni plan u svim fazama njegove izrade.

Daje se mogućnost da ponuđač dostavi ponudu za izradu DPP-a koja će obuhvatiti i izradu Strateške procjene uticaja na životnu sredinu.

Ponuđač, kao opciju, može dostaviti ponudu za izradu DPP-a koja neće obuhvatiti Stratešku procjenu uticaja na životnu sredinu a koju će izraditi nezavisni konsultant.

U tom slučaju je obaveza Ponuđača da, sa tim nezavisnim Konsultantom ili drugim privrednim društvom, u toku izrade DPP-a i Strateške procjene razmjenjuje podatke i da rješenja iz strateške procjene usaglaši sa DPP -om u svim fazama njegove izrade.

Nakon izrade DPP-a koji sadrži Stratešku procjenu uticaja na životnu sredinu izrađuje se Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu koji sadrži:

- Kratak pregled procesa izrade DPP-a, sadržaja i glavnih ciljeva DPP-a, kao i područje obuhvata DPP-a;
- Prikaz identifikovanih spornih pitanja zaštite životne sredine koja su zastupljena u pripremi DPP-a; prikaz veze DPP-a sa drugim relevantnim planovima, politikama i strategijama razvoja;
- Opšti i posebni ciljevi zaštite životne sredine ustanovljeni na državnom ili međunarodnom nivou koji su od značaja za DPP i način na koji su ovi ciljevi, kao i svi ostali aspekti od značaja za životnu sredinu, bili uzeti u razmatranje u procesu pripreme;
- Prikaz postojećeg stanja životne sredine predmetnog područja i mogući smjer njene evolucije;
- Opis nivoa zaštite životne sredine i integracije ekoloških faktora u cilju postizanja održivog razvoja;
- Identifikacija područja za koja postoji mogućnost da budu izložene značajnom riziku ili pozitivnim efektima i karakteristike životne sredine u tim područjima;
- Opis mogućih stanja životne sredine u budućem periodu, ukoliko se DPP ne realizuje;
- Pregled postojećih problema i pozitivnih elemenata u pogledu životne sredine u vezi sa DPP-om, za oblasti od značaja za životnu sredinu, kao što su staništa divljeg biljnog i životinjskog svijeta sa aspekta njihovog očuvanja;
- Prikaz mogućih značajnih posljedica po zdravlje ljudi i životnu sredinu, uključujući faktore kao što su: biološka raznovrsnost, stanovištvo, fauna, flora, zemljište, voda, vazduh, klimatski činioci, materijalni resursi, kulturno nasljeđe, arhitektonsko i arheološko nasljeđe, pejzaž, kao i međusobni odnos ovih faktora;
- Prikaz načina na koji su određeni i vrednovani značajni uticaji DPP-a;
- Prikaz karakteristika uticaja kao što su: vjerovatnoća, intenzitet, složenost/reverzibilnost, vremenska dimenzija (trajanje, učestalost, ponavljanje), prostorna dimenzija (lokacija, geografska oblast, broj izloženih stanovnika, prekogranična priroda uticaja), kumulativna i sinergijska priroda uticaja, druge karakteristike uticaja;
- Način određivanja i vrednovanja značajnih uticaja koji su usklađeni sa važećim standardima, propisima i graničnim vrijednostima;
- Prikaz mjera predviđenih u cilju spriječavanja, smanjenja ili otklanjanja, u najvećoj mogućoj mjeri, bilo kog značajnog negativnog uticaja na zdravlje ljudi i životnu sredinu ili podsticaj mjera koje mogu pozitivno uticati na njih, ka čemu stremljenje realizacijom DPP-a;
- Pregled alternativnih rješenja i razloga za izbor datih rješenja koji su uzeti u obzir, kao i opise načina procjene;
- Alternativno rješenje nerealizovanja DPP-a, kao i alternativna rješenja najpovoljnija sa stanovišta životne sredine i zaštite predjela;
- Eventualne teškoće do kojih je prilikom formulisanja traženih podataka došlo (uključujući tehničke podatke);
- Smjernice i mjere za zaštitu životne sredine, za minimiziranje konflikata u korišćenju prostora sa stanovišta uređivanja predjela;
- Opis predviđenog programa praćenja stanja životne sredine, uključujući i zdravlje ljudi u toku realizacije DPP-a (monitoring);
- Zaključci do kojih se došlo tokom izrade izvještaja o strateškoj procjeni predstavljeni na način razumljiv javnosti.

Grafički dio sadrži:

A) Analiza i ocjena postojeće dokumentacije i postojećeg stanja

- Granice područja za koje se radi DPP;
- Izvod iz PP CG;
- Izvod iz DPP autoput Bar-Boljare;
- Sintezni prikaz prostornih planova opština čiji se dijelovi nalaze u zahvatu DPP-a;
- Položaj i pravci razvoja u odnosu na okruženje (rang i sadržaji okolnih centara i veze na infrastrukturnu mrežu šireg područja);
- Prirodne karakteristike;
- Karta podjele područja na predione cjeline;

- Stvoreni uslovi (namjena površina, infrastrukturna opremljenost - saobraćajna, hidrotehnička i energetska infrastruktura; komunalni servisi...);
- Sintezni prikaz postojećeg stanja sa potencijalima, ograničenjima i konfliktima u prostoru.

B) Planski dio (koncepti)

- Generalna namjena prostora;
- Prostorni koncept djelatnosti i veza sa okruženjem;
- Zone od posebnog značaja za razvoj (za dalju detaljnu razradu);
- Infrastrukturni sistemi (saobraćaj, hidrotehnika, energetika, komunalni servisi) i njihova povezanost sa infrastrukturnim sistemima u okruženju;
- Zaštita životne sredine i uređenje predjela;
- Režim zaštite kulturne i prirodne baštine;
- Način, faze i dinamika realizacije plana.

DETALJNA RAZRADA ZONA - LOKALITETA U ZAHVATU DPP-A

Za zone u kojima se predviđa izgradnja višenamjenskih akumulacija, gdje će se desiti trajne promjene u prostoru potrebno je definisati namjenu (turizam, usluge, stanovanje, rekreacija, infrastrukturni objekti) i uraditi detaljne razrade lokaliteta. Razrade iskazati u tekstualnom dijelu i na grafičkim priložima (R= 1:2500 i 1:1000) za faze nacrti i prijedloga.

Detaljne razrade će sadržati:

Tekstualni dio

A) Analiza i ocjena postojećeg stanja

- Prikaz granica i opis zahvata;
- Odnos prema okruženju;
- Prirodne karakteristike;
- Stvoreni uslovi;
- Ocjena stanja životne sredine;
- Potencijali, ograničenja i konflikti.

B) Planski dio (koncepti)

- Koncept uređenja prostora;
- Namjene površina i objekata sa prikazom kapaciteta;
- Urbanističko - tehnički uslovi;
- Tehnička infrastruktura sa uslovima priključenja;
- Komunalni servisi;
- Režim zaštite kulturne i prirodne baštine;
- Mjere za zaštitu životne sredine;
- Mjere za zaštitu spomenika kulture;
- Mjere za zaštitu pejzažnih vrijednosti i smjernice za realizaciju projekata pejzažne arhitekture, odnosno uređenja terena;
- Ekonomsko-tržišna projekcija;
- Način, faze i dinamika realizacije plana.

Grafički dio (u R=1:2500 i 1:1000)

A) Analiza i ocjena postojećeg stanja

- Geodetska podloga sa granicom zahvata;
- Stvoreni uslovi - izgrađenost i opremljenost prostora;

B) Planski dio (koncepti)

- Namjena površina i objekata;
- Regulacija i nivelacija;
- Spratnost i karakteristike objekata;
- Plan parcelacije;
- Tehnička infrastruktura sa tačkama priključenja;
- Tehnički zoning;
- Faze i dinamika realizacije.

Urbanističko - tehnički uslovi

Urbanističko - tehničke uslove treba posebno obraditi za svaku urbanističku parcelu i objekat i iskazati u posebnom prilogu (separatu) koji će sadržati sve neophodne tekstualne, numeričke i grafičke podatke u skladu sa članom 62. Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata.

Za privremene objekte koji se grade za potrebe izgradnje hidroelektrana dati smjernice za pojedinačne lokacije i širu organizaciju gradilišta. Prilikom određivanja ovih lokacija posebno voditi računa da isto ne utiče negativno na realizaciju trajnih objekata. Potrebno je dati i smjernice za trajno uređenje ovih prostora, odnosno rekultivaciju.

Materijal DPP-a, po utvrđenim fazama i za definisane segmente, treba da bude urađen i prezentovan u analognom i digitalnom formatu. Digitalni oblik - za tekstualni dio u standardu Microsoft Word i PDF formatu, a grafički u standardu Auto Cad i GIS formatu.

Za pojedinačne lokalitete višenamjenskih akumulacija potrebno uraditi 3D animaciju. DPP će biti predstavljen na crnogorskom i engleskom jeziku.

VI POSTOJEĆA DOKUMENTACIJA

Preliminarna evidencija i ocjena raspoložive dokumentacije za izradu DPP-a obuhvata:

- Prostorni plan CG;
- Plansko-razvojna dokumenta kao što su strategije: saobraćaja, održivog razvoja, energetike, turizma, poljoprivrede, vodoprivredna osnova i dr.
- Podatke o stanovništvu, aktivnostima i prostoru; (Demografski podaci za potrebe izrade DPP-a zasnivače se na podacima MONTSTAT-a, Popis 2003. godine, kao i podacima o aktivnostima za nivo opština);
- Podaci o prostoru, podaci o prirodnim uslovima preuzete se iz dokumentacije planova, studija, istraživačkih kuća, autora i dr., a podaci o stvorenim uslovima obezbjeđuje se terenskim istraživanjima uz korišćenje dokumentacije, planova, geodetskih podataka po katastarskim opštinama i dr.;
- Koncesiona područja za eksploataciju šljunka i pijeska i dr.;
- Stručne podloge: geološke, ekonomske, ekološke, hidrološke i slično, što se nalazi po arhivima, za koje se brine država ili državna preduzeća, staviće se na raspolaganje tokom rada na DPP;
- Idejni projekat za hidroelektrane na Morači: Andrijevo, Milunovići, Raslovići i Zlatica, Energoprojekt Beograd i Elektroprojekt Ljubljana, iz marta 1987. godine;
- Glavne projekte za pripremne radove, Energoprojekt Beograd i Elektroprojekt Ljubljana iz 1988. godine.

VII KADROVSKI SASTAV PLANERSKOG TIMA

Ključni kadrovi radnog tima:

Odgovorni vođa projekta DPP - diploma inženjerstva -10 godina radnog iskustva

Tim za prostorni dio:

- Koordinator za prostorni dio-diploma arhitekture/urbanizma/pejzažne arhitekture/prostorni planer - 8 godina radnog iskustva,
- Urbanista/prostorni planer - diplomirani arhitekta/urbanista/prostorni planer,
- Pejzažni arhitekta - diplomirani inženjer pejzažne arhitekture,
- Održivi razvoj - diploma prirodnih nauka/inženjerstva/geografije,
- GIS - diploma prirodnih nauka/inženjerstva.

Tim za tehnološko - ekonomski dio:

- Koordinator za tehnološko-ekonomski dio-diploma inženjerstva - 8 godina radnog iskustva,
- Hidrotehnika - diplomirani inženjer građevine, smjer hidrotehnika,
- Energetika - diplomirani inženjer elektrotehnike/hidrotehnike/građevine/mašinstva,
- Postrojenje hidroelektrane - diplomirani inženjer građevine/hidrotehnike,
- Vodoprivreda - diplomirani inženjer građevine, smjer hidrotehnika,
- Ekonomija - diplomirani ekonomista,
- Vlasništvo/katastar nekretnina - diplomirani pravnik,
- Geodezija - diplomirani inženjer geodezije,
- Saobraćaj - diplomirani inženjer saobraćaja/građevine.

Tim za stratešku procjenu uticaja na životnu sredinu:

- Koordinator strateške procjene uticaja - diploma inženjerstva/prirodne nauke - 8 godina radnog iskustva,
- Ekologija voda - diplomirani biolog,
- Ekologija kopna - diplomirani biolog,
- Geologija/hidrogeologija - diplomirani inženjer geologije,
- Demografija - diplomirani geograf/ diploma humanističkih nauka,
- Arheolozi i konzervatori.

Ostali članovi:

- Arhitekta,
- Inženjeri energetike - planeri,
- Planeri koji se bave pitanjima životne sredine,
- Urbanistički dizajneri,
- Pejzažni arhitekta,
- Saobraćajni planeri,
- Inženjeri hidrotehnike i telekomunikacija,
- Konsultanti za energetiku,
- Konsultanti za razvoj preduzetništva,
- Specijalisti za infrastrukturu,
- Ekolozi,
- Socio-ekonomisti,
- Specijalisti za održivost i dr.,
- Specijalisti za GIS,
- Eksperti za institucionalnu obuku i dr.

VIII PREDVIĐENI PROGRAM ZA PRIPRE-MU DPP-a

Plan će se izraditi u skladu sa sljedećim preliminarnim programom:

- Oktobar 2008: Ministarstvo za ekonomski razvoj i Vlada - odobrenje nacrt Programskog zadatka;
- Oktobar-novembar 2008: Priprema i objava Tendera, pretkvalifikacija i tenderski Izvještaj;
- Decembar 2009: Ocjenjivanje Tendera, imenovanje i započinjanje izrade DPP-a;
- Mart 2009: Nacrt DPP-a;

- April 2009. nadalje: konsultacije, javna rasprava, ministarsko učešće;
- April 2009: Vladine procedure i usvajanje DPP-a.

Ako naručilac procijeni da je potrebno, može od Izvršioca tražiti izvršenje dodatnih poslova vezanih za uslugu, koji obuhvataju, ali se ne ograničavaju na: izradu arhitektonskog rješenja, dodatna geodetska snimanja i izradu topografskih karata u R=1:25 000, katastarskih planova sa vertikalnom i horizontalnom predstavom terena u R=1:5000, 1:2500 i 1:1000 dodatne studije i istraživanja (dodatni poslovi). Izvršenje dodatnih poslova moguće je ugovoriti samo aneksom Ugovora zaključenim u istoj formi kao i Ugovor.

